

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІРИ**

Матеріали

науково-практичного круглого столу

(м. Суми, 27 січня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Махінчук В. М., д-р юрид.наук, професор, заслужений юрист України, заступник директора з наукової роботи НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Попович Т. Г., канд. юрид. наук, старший дослідник, учений секретар НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Деревянко Б. В., д-р юрид. наук, професор, головний науковий співробітник відділу правового забезпечення ринкової економіки НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України;

Руденко Л. Д., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки СумДУ;

Плотнікова М. В., канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ;

Сікорська І. М., канд. наук з держ. упр., доцент, голова правління Української асоціації викладачів і дослідників європейської інтеграції;

Швагер О. А., канд. юрид. наук, асист. кафедри міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства СумДУ

*Видання рекомендоване до видання рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 6 від 08.02.2022 року)*

П 68 **Правове** регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри : матер. науково-практичного круглого столу (Суми, 27 січня 2023 р.). – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 150 с.

До збірника ввійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, які брали участь у засіданні науково-практичного круглого столу «Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри», присвяченого актуальним питанням правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні та Європейському Союзу й проведеного в рамках реалізації освітнього проекту «619998-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрямок Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, що відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальності за будь-яке використання інформації, яка міститься в ній.

УДК 347.73:336.1(063)

© Сумський державний університет, 2023

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	7
<i>Levkina R.V., Kotko Ya.M.</i> INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISM OF ADAPTATION OF UKRAINIAN FINANCIAL LEGISLATION TO THE EU LEGAL SYSTEM.....	9
<i>Shvaher O.</i> FINANCIAL INCLUSION IN THE CONTEXT OF SDG.....	13
<i>Бабко Н.М., Мандич О.В</i> ДІДЖИТАЛ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ЗАХИСТУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ.....	16
<i>Бондар Ю. А.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ НАГЛЯДУ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ СТРАХОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	24
<i>Борщенко В.В.</i> ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СФЕРИ НАГЛЯДУ ЗА ВІТЧИЗНЯНИМ СТРАХОВИМ РИНКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	24
<i>Грицай А.А., Тверезовська І.С.</i> ЗАХИСТ ПРАВ ІНВЕСТОРІВ КРАУДФАНДИНГОВИХ ПРОЄКТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА В УКРАЇНІ.....	27
<i>Гуцалюк О. М., Гаврилова Н. В.</i> ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	31
<i>Даценко О. І.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ШАХРАЙСТВУ З ПЛАТІЖНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ТА ЄС.....	36
<i>Деменко К.Е.</i> ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ З ВАЛЮТНИМИ ЦІННОСТЯМИ.....	40

Денисенко С. І.
СУДОВА ПРАКТИКА СУДУ ЄС ЯК ОСНОВА
ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....43

Деревянко Б. В.
ПРО ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ ДЕРЖАВОЮ КРИПТОВАЛЮТ
І КРИПТОМАТІВ СЕРЕД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....47

Дмитренко Е.С.
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИНКУ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В
УКРАЇНІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР.....51

Загола Т. М.
СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....55

Запорожченко А. В.
ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО
АРБІТРАЖУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА
СВІТОВІ ТРЕНДИ.....59

Зінченко Г. С.
СПІВРОБІТНИЦТВО РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ТА
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ АУДИТОРІВ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ.....63

Карпюк І. В.Гальчич І. П.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ
ПОСЛУГ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....67

Корнева Т. В.Сірочук І.В.
ПРОЗОРИСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ.....69

Кочин В. В.
ЗАКОНОДАВЧЕ ВНОРМУВАННЯ САМОРЕГУЛЮВАННЯ НА
РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....74

Кучмістенко О.В.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....78

Максюта А.О.

ПОРЯДОК ДОСТУПУ БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
ДО БАНКІВСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.....82

Маланчук Т. В.

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ, ЯКІ
ПЕРЕБУВАЮТЬ ПІД ЗАГРОЗОЮ ОКУПАЦІЇ ДЕРЖАВОЮ-
АГРЕСОРОМ.....85

Новікова М. М.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОРГАНУ З РИНКІВ
ЦІННИХ ПАПЕРІВ (ESMA).....88

Носирев О. О.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....92

Плотнікова М. В.

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ НА ЕТАПІ НОРМОТВОРЕННЯ У
СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ
У ЄС ТА В УКРАЇНІ.....96

Руденко Л.Д.

ЩОДО ЮРИСДИКЦІНОЇ ФОРМИ ЗАХИСТУ ВІД ФІНАНСОВОГО
ФІШИНГУ.....105

Сагайдак В. О.

ВПЛИВ ЧЛЕНСТВА ДЕРЖАВИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ
НА ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БАНКУ ЛАТВІЇ.....109

Семіног С. В.

НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОЗИЧАЛЬНИКІВ, МАЙНО
ЯКИХ ПОШКОДЖЕНО, ЗНИЩЕНО АБО ЗАЛИШИЛОСЬ
НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ.....113

<i>Ставерська Т. О.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТ ЯК ІНСТРУМЕНТА РОЗРАХУНКІВ.....	117
<i>Старинський М.В.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБІГОМ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ.....	121
<i>Ткаченко В.М.</i> ПИТАННЯ ПРИВЕДЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ.....	124
<i>Трембіч А. Я.</i> МАЙБУТНЄ ІНСТИТУТУ СТРАХУВАННЯ ЯК НЕПОЙМЕНОВАНОГО СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ.....	127
<i>Туркот О. А.</i> ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО АГРАРНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ЄВРОСОЮЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	134
<i>Цветков А.М.</i> ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ.....	136
<i>Цукан С.В.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОТУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	140
<i>Шейн Д.С.</i> ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПУ NULLUM POENA SINE LEGE: НЕДОЛІКИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	145

ЩОДО ЮРИСДИКЦІНОЇ ФОРМИ ЗАХИСТУ ВІД ФІНАНСОВОГО ФІШИНГУ⁷

Руденко Л.Д.

*к.ю.н., доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки ННІ права СумДУ*

Одним із наслідків військової агресії російської федерації є погіршення фінансових спроможностей громадян України. Складний матеріальний стан, наявність великої кількості внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які виїхали за кордон, активне використання ними соціальних мереж, цифрової інфраструктури для отримання інформації, у тому числі фінансового характеру, призводять до збільшення кількості шахрайських дій за допомогою фінансового фішингу. Протягом 2021 року одною із розповсюджених форм фінансового шахрайства був фінансовий фішинг, який до початку 2022 року зріс на 10% порівняно із 2021 роком [1].

Фінансовий фішинг не є правовим поняттям. Такий вид шахрайства є різновидом більш широкого визначення фішингу як форми цифрової атаки з використанням соціальної інженерії. Метою такої атаки є отримання персональних конфіденційних даних. Фінансовий фішинг спрямований на заволодіння персональними даними, конфіденційною інформацією фінансового характеру (номер фінансового телефону, ПІН-коди, паролі входу до особистого кабінету банківського сервісу) для подальшого незаконного заволодіння грошовими коштами особи. Інструментом такого заволодіння є фальшиві онлайн-аукціони, сервіси з переказу або обміну валюти, інтернет-магазини.

⁷ Дослідження проведено на виконання міжнародного проекту в сфері освіти «619998-EPP1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг» (спільний проект СумДУ, Еразмус+ Жан Моне Фонду та Виконавчого агентства з питань освіти та культури за підтримки ЄС). Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Умовно можна визначити наступні ознаки фішингових шахрайських дій: добровільність передачі персональних конфіденційних даних потерпілою особою; незаконний характер доступу до персональних даних особи за допомогою СМС-повідомлень, повідомлень у соціальних мережах екстреного характеру, гіперпосилань на сайтах, соціальних мережах, спливаючих вікнах; застосування соціальної інженерії (створення шахраями сайтів; маскування під інтернет-магазини, сайти банків, фінансові установи); відсутність особистого контакту потерпілого з шахраєм.

У випадку фішингової атаки потерпіла особа повинна виконати наступну послідовність дій: негайно повідомити банк про незаконне списання грошових коштів з рахунку; заблокувати рахунок на виконання будь-яких транзакцій; звернутися до управління по боротьбі з кіберзлочинністю або оформити електронну заяву про випадок правопорушення на офіційному сайті кіберполіції; звернутися з офіційною письмовою вимогою про повернення коштів до обслуговуючого банку; у разі відмови банку звернутися до суду з позовною заявою про захист прав споживачів, повернення безпідставно стягнутих грошових коштів.

Зазначений алгоритм дій не передбачає автоматичне вирішення основної проблеми: повернення викрадених грошових коштів. Аналіз практики розкриття таких злочинів вказує на достатньо невеликий відсоток розкритих злочинів та встановлення осіб шахраїв. Тому у потерпілої особи у більшості випадків немає правової можливості заявити цивільний позов до шахрая з вимогами про відшкодування завданої матеріальної та моральної шкоди.

Звернення з письмовою вимогою до банку про повернення грошових коштів у більшості випадків також не призводить до позитивного результату, оскільки банки посилаються на пункти договорів про обслуговування карткового рахунку, якими передбачено обов'язок клієнта не передавати персональну конфіденційну інформацію стороннім особам та виключення відповідальності банку за проведені транзакції у випадку отримання сторонніми особами такої інформації.

Звернення з позовною заявою до банку та реалістичність задоволення позовних вимог обумовлена низкою передумов. Судовою практикою сформовано певні критерії задоволення вимог позивача. Правовою підставою звернення з позовною заявою до банку про захист прав споживачів, стягнення безпідставно стягнутих грошових коштів є ст.ст. 614, 1066, 1071, 1073, 1092 Цивільного кодексу Украї-

ни [2], ст. 86 Закону України «Про платіжні послуги» [3], Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів [4].

Зазначена категорія справ передбачає доведення факту порушення банком прав споживача, безпідставність списання банком грошових коштів. Аналіз норм Закону України «Про платіжні послуги», Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів вказує на наступні умови виникнення зобов'язання банку повернути списані з платіжної картки грошові кошти: невідкладне повідомлення особи про платіжні операції, які ним не виконувалися; використання електронного платіжного засобу без фізичного пред'явлення користувачем та/або електронної ідентифікації самого електронного платіжного засобу і його користувача; відсутність у діях чи бездіяльності користувача передумов до втрати, незаконного використання ПІН-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції.

Судовою практикою сформовано наступну умову: лише наявність обставин, які безспірно доводять, що користувач своїми діями чи бездіяльністю сприяв втраті, незаконному використанню ПІН-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції, є підставою для притягнення її до цивільно-правової відповідальності (постанова Верховного Суду від 13 травня 2015 року у справі № 6-71цс15 [5], від 14 лютого 2018 року у справі № 127/23496/15-ц, від 20 червня 2018 року у справі № 691/699/16-ц [6]).

Банки у більшості випадків перекладають відповідальність на споживача фінансових послуг, не проводять на належному рівні службове розслідування за фактом списання грошових коштів внаслідок фінансового фішингу. У судовому провадженні саме банк повинен довести факт недотримання клієнтом вимог щодо захисту персональної інформації та надати докази: копії службових розслідувань, роздруківки СМС-повідомлень, аудіозаписи розмов оператора із клієнтом. Тому звернення з позовною заявою до банку є оптимальною формою захисту для споживача у частині повернення списаних з платіжної картки грошових коштів.

Проблемним за зазначеною категорією справ є застосування ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» (звільнення від сплати судового збору) [7]. На рівні першої інстанції одні суди застосовують цю норму та вважають, що споживачі фінансових послуг при зверненні з позовною заявою про порушення прав споживачів та повернення безпідставно стягнутих грошей мають таке право, а інші суди вважають, що зазначені позовні вимоги мають майновий

характер та позивач повинен сплачувати судовий збір на загальних підставах. Оскільки споживач фінансових послуг є менш захищеною стороною за договором про обслуговування карткового рахунку, фінансова установа повинна забезпечувати захист коштів та інших активів споживачів фінансових послуг від шахрайства та зловживань, захист персональних даних споживачів фінансових послуг (ст. 31 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [8]), релевантною є точка зору про розповсюдження ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів» на позовні вимоги до банку про повернення безпідставно стягнутих грошових коштів внаслідок фінансового фішингу.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє підбити наступні висновки. Умовою задоволення позовних вимог про захист прав споживачів та повернення безпідставно стягнутих грошових коштів постраждалої від фінансового фішингу особи є доведення безспірності факту, що така особа своїми діями чи бездіяльністю не сприяла втраті, незаконному використанню ПІН-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції. Юрисдикційна форма захисту надає постраждалій особі наступну перевагу: факт недотримання клієнтом вимог щодо захисту персональної інформації та надати докази такої поведінки клієнта повинен банк. Оскільки клієнт фінансової установи є більш слабкою договірною стороною, Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» передбачено зобов'язання фінансової установи забезпечувати захист коштів та інших активів споживачів фінансових послуг від шахрайства та зловживань, захищати персональні дані споживачів, то є доцільним розповсюдження на такі позови ч. 3 ст. 22 Закону України «Про захист прав споживачів».

Література:

1. Коваль Л. Діджиталізуйтеся, пильуйте!

URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/didzitalizuyuchis-pilnujte/>.

2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV (зі змінами й доповненнями). Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 461.

3. Про платіжні послуги: Закон України від 30 червня 2021 року № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1185>.

4. Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів: постанова правління Національного Банку України від 29 липня 2022 року №164.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#n11>.

5. Постанова Верховного Суду від 13 травня 2015 року у справі № 6-71цс15. URL: <https://court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciivsu/6-71cs15>.

6. Постанова Верховного Суду від 14 лютого 2018 року у справі № 127/23496/15- ц.
URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/72269095>.

7. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-XII (зі змінами й доповненнями).
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#n499>.

8. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.

⁸ Дослідження проведено на виконання міжнародного проекту в сфері освіти «619998-ERP1-2020-1-UA-ERP1MO-MODULE Європейські стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг» (спільний проект СумДУ, Еразмус+ Жан Моне Фонду та Виконавчого агентства з питань освіти та культури за підтримки ЄС). Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.